

פרסומי ניסא
הרב מואיז נבון

~ הלכות חנוכה ~

איפה ☸

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא סעיף ה
נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ [משום פרסומי ניסא - משנה ברורה]. אם הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתחו; ואם יש חצר לפני הבית, מניחו על פתח החצר; ואם היה דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים, מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים; ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניחו על שלחנו ודיו, ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא סעיף ו
מניחו למעלה מג' טפחים, ומצוה להניחו למטה מ"י טפחים [דאיכא פרסום הנס טפי - משנה ברורה], ואם הניחו למעלה מ"י"ט, יצא, אבל אם מניחו למעלה מכ' אמה לא יצא. הגה: אפילו לקחה כך דלוק והניחה למטה מכ', לא יצא, דהדלקה עושה מצוה (ב"י בשם תוספות).

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא סעיף ז
מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל; ואם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין; [דאיכא פרסומי ניסא טפי שהכל פונין לצד ימין - משנה ברורה]:

מתי ☸

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעב סעיף א
אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה, אלא עם סוף שקיעתה [היינו צאת הכוכבים שאז העם עוברים ושבים ורואין בביתו ואיכא פרסומי ניסא - משנה ברורה], לא מאחרים ולא מקדימים. ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה, ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק [דאם לא ידלוק בלילה ליכא פרסומי ניסא - משנה ברורה].

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעב סעיף ב
שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא; ... הגה: "א"א שבזמן הזה שמדליקין בפנים א"צ לזיזתו ולהדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם תוספות), ומ"מ טוב לזיזתו גם בזמן הזה; ומיהו ה"מ לכתחלה, אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה; ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא
... ומדליקין ומברכין (בבית הכנסת) משום פרסומי ניסא.

~ חקירה ~

נר חניכה ☸

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב
... בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? [לאחר ששאלה חזר ופשטה] בתר דאבעיא הדר פשטה: **נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.**

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה יב
מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו, אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק.

מגיד משנה (ר' וידאל, 1300-1370, טולוזא) הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה יב
מצות חנוכה וכו'. שם (דף כ"ג:) אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הויין לו בניס ת"ח: ומ"ש רבינו אפילו אין לו מה יאכל וכו'. נראה שלמדו ממה שנתבאר פ' ז' מהלכות חמץ ומצה שאפילו עני שבישראל לא יפחות מד' כוסות והטעם משום פרסומי ניסא וכ"ש בנר חנוכה דעדיף מקדוש היום כמו שיתבאר בסמוך:

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז

הלכה ו - בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר +דברים ו'+ ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה +דברים ה'+ וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.
הלכה ז - **לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין**, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה **לא יפחתו לו מארבעה כוסות**, שיעור כל כוס מהן רביעית.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צט עמוד ב

מש'... **ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין**, ואפילו מן התמחוי.
...[פסחים קיב]. ואפילו מן התמחוי וכו'. פשיטא! - לא נצרכא אלא אפילו לרבי עקיבא, דאמר: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות - הכא משום פרסומי ניסא מודה.

רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ז

איזה הוא עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת, ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י הלכה יח

לעולם ידחוק אדם עצמו ויתגלגל בצער ואל יצטרך לבריות ואל ישליך עצמו על הצבור, וכן צוו חכמים ואמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואפילו היה חכם ומכובד והעני יעסוק באומנות ואפילו באומנות מנוולת ולא יצטרך לבריות, מוטב לפשוט עור בהמות נבלות ולא יאמר לעם חכם גדול אני כהן אני פרנסוני, ובכך צוו חכמים, גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים ונושאי הקורות ושואבי מים לגנות ועושי הברזל והפחמים ולא שאלו מן הצבור ולא קיבלו מהם כשתנו להם.

"The Seder Night", R.D. Schreiber

Arba kosot, then, does not simply entail drinking four cups of wine. It is both a demonstration and articulation of *sippur yetziat mitzrayim*. As the centerpiece of the Seder night, it assumes the stature of quintessential *haggada* - wholly devoted to illustrating and broadcasting the miracle of our exodus. It is clear, therefore, that *arba kosot* is not merely an example of *pirsumei nisa*; it is rather the pre-eminent *mitzva* - the paragon - of *pirsumei nisa*.

מקרא מגילה ☸

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה א

קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים, ומחנכין את הקטנים לקרותה, ואפילו כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה, ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ג עמוד ב

בעי רבא: מקרא מגילה ומת מצוה הי מינייהו עדיף? מקרא מגילה עדיף משום פרסומי ניסא, או דלמא מת מצוה עדיף - משום כבוד הבריות? בתר דבעיא הדר פשטה: מת מצוה עדיף. דאמר מר: גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יח עמוד א

[מקרא המגילה כולל] מצות קריאה ופרסומי ניסא.

~ נשים חייבות ~

שבת כג. דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה, שאף הן היו באותו הנס.
פסחים קח. ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בארבעה כוסות הללו, שאף הן היו באותו הנס.
מגילה ד. ערכין ג. ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס.

Rav Moshe Soloveitchik (in "The Seder Night" by R.D.Schreiber)

["Af hen..." obligates women only in *mitzvat* where the *kiyum ha-mitzva* includes the component of *pirsumei nisa*. *Arba kosot*, *mikra megilla*, and *ner chanuka*, are unique in that they are *mitzvat* which are animated with the objective of promoting *pirsumei nisa*.]

Berkovitz, God, Man And History, p15

The foundation of religion is not the affirmation that God is, but that God is concerned with man and the world; that, having created this world, he has not abandoned it, leaving it to its own devices; that he cares about his creation.
... biblical religion bases itself on the possibility of a relationship between God and man.

~ מקרא מגילה/נר חנוכה – פורים/חנוכה – ניסים נסתרים ~

על הנסים

על הנסים ועל הפרקו ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

לחנוכה

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי (י"ג חשמונאי) ובניו בפשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם מתורתך ולהעבירם מהקרי רצונך ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקו כהיום הזה ואחר כך (י"ג ב) באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את-מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימי חנכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול.

לפורים

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה בפשעמדה עליהם המן הרשע בקש להשמיד להרוג ולאבד את-כל-היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבזו ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו והשבות-לו גמולו בראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ ועשית עמהם נסים ונפלאות ונודה לשמך הגדול סלה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרע סעיף ב

ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה. הגה: וי"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכת המזבח (מהר"א מפרא"ג). ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם, ואז הוי סעודת מצוה (מנהגים). יש אומרים שיש לאכול גבינה בחנוכה לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב (כל בו ור"ף).

משנה ברורה סימן תרע - (ו) שלא קבעום למשתה ושמחה - אלא להלל ולהודות. ונראה

הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים כי בפורים היה הגזירה להשמיד ולהרוג את הגופות שהוא בטול משתה ושמחה ולא את הנפשות שאפילו המירו דתם ח"ו לא היה מקבל אותם לכך כשהצילם הקדוש ברוך הוא ממנו קבעו להללו ולשבחו ית' ג"כ ע"י משתה ושמחה משא"כ במעשה דאנטיוכוס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם [כמו שאנו אומרים להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך] ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחוזרין לאמונתם ח"ו לא היו מבקשים יותר אלא שהגביר הקדוש ברוך הוא יד ישראל ונצחום לכך לא קבעום אלא להלל ולהודות לבד כלומר כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה לכפור בדתו ח"ו ובעזרתו ית' לא הפיקו זממם וגברה ידינו לכך אנו מודים ומשבחים לו על שהיה לנו לאלהים ולא עזבנו מעבודתו [לבוש]:

חנוכה	פורים
גלות	גלות
א"י	א"י
שנים	יום אחד
חטא התיוונות	חטא התבוללות
גזרה להשמדה רוחנית	גזרה להשמדה פיזית
דמויות דתיות – וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך	דמויות דתיות – לך פנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתני אצום כן ...
פעולות צבאיות (ופוליטיות)	פעולות פוליטיות (וצבאיות)
יוזמה מביאה לישועה	יוזמה מביאה לישועה

מנין המצוות לרמב"ם

אלו הם שש מאות ושלוש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסיני הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן, וכל אותן הכללות והפרטות והדקדוקין והביאורין של כל מצוה ומצוה היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית דין: ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל כגון מקרא מגלה ונר חנוכה ותענית תשעה באב וימים ועירובין. ... אין זו תוספת שהרי לא אמרו שהקבי"ה צוה לעשות ערוב או לקרות המגלה בעונתה, ואילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה: אלא כך אנו אומרים, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך הוא ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כיו"א אלהינו בכל קראנו אליו. ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים בין עשה בין לא תעשה: